

UTICAJ DEJSTAVA OKLOPNIH JEDINICA NA TEMPO NAPADA

Savremeno opremljeni i podešeni tenkovi nesumnjivo će biti veoma pogodni za dejstva u eventualnom ratu, koje će karakterisati povećani zamah operacija, manevarski karakter, velika prostranstva na kojima će se odvijati i velika razaranja. Uslovi nuklearnog rata zahtevaće da snage budu što je moguće otpornije na atomske udare i da do maksimuma iskoriste učinke tih udara. Obe ove osobine sjedinjuju u sebi tenkovi: otporni su na dejstvo udarnog talasa; njihov oklop skoro potpuno zaštićuje posade od svetlosnog bleska i znatno smanjuje dejstvo radioaktivnog zračenja; pokretljivost im omogućava brzo prilagođavanje obrtima situacije, lako i brzo menjanje načina dejstva, brz prelaz iz prikupljenih u rastresite poretke i obratno, i naizmeničnu primenu vatre i pokreta; njihov radijus dejstva takođe odgovara savremenim zahtevima. Zbog tih osobina oklopne jedinice će, u sadejstvu sa vazдушnim desantima biti u savremenom ratu nosioci tempa napadnih operacija.

Pojavom nuklearnog naoružanja, povećan je značaj oklopa, a posebno tenka koji čini osnovnu udarnu snagu oklopnih jedinica. Pošto nuklearno oružje nije više isključivo u domenu strategijske primene, već je njegova upotreba mogućna i po taktičkim ciljevima, a posebno otkako su u formacije taktičkih jedinica uvedena oruđa za njihovo lansiranje, odbačena je koncepcija da tenkovi treba da služe isključivo za podršku pešadije. Oklopne jedinice razvijaju se kao samostalni, najvažniji rod vojske. Jedino kod armija nedovoljno razvijenih zemalja osnovni nosilac borbenih dejstava ostaje pešadija. No, kako istovremeno uslovi za koje se pretpostavlja da će dominirati u eventualnom ratu, sve više isključuju mogućnost većih manevara i pregrupisanja po frontu, formacijsko združivanje i integriranje rodova u okviru taktičkih jedinica postaju neminovna potreba da bi se jedinice osamostalile u borbi. Stoga se u formacijski sastav pešadijskih jedinica uvode oklopne jedinice, koje u današnjim uslovima predstavljaju jednu šestinu do jedne trećine borbenog dela pešadijskih divizija i brigada. Pošto su ove jedinice dobile kvalitetnije tenkove, a u njihovu formaciju su uvedeni i oklopni transporter, motorizovana pešadija i sl., one su postale znatno pokretljivije. Time su i savremene pešadijske združene jedinice postale znatno pokretljivije, pa su u celini povećane mogućnosti pešadijskih jedinica za brža dejstva, kretanje i sl. Tako je mogućnost upotrebe nuklearnih borbenih sredstava uticala i na organizaciju, materijalno tehničku opremljenost, upotrebu i način dejstva oklopnih jedinica u celini.

Da bi se razmotrila uloga oklopnih jedinica u ostvarenju tempa napada, potrebno je posebno razmotriti njihov uticaj na tempo napada.

Prilog diskusiji o tempu napada u savremenim uslovima započetoj u »Vojnom delu« br. 3/1965.

u okviru taktičkih jedinica, a posebno u okviru operativnih jedinica. I kod ovakvog, izdvojenog razmatranja, treba poći od zadatka za koje se upotrebljavaju u okviru jednih ili drugih jedinica. Ti zadaci, a zavisno od toga i tempo napada, mogu biti vrlo različiti — počev od učešća u probouju, do dejstva u uslovima razbijene i taktički nepovezane neprijateljske odbrane i izbivanja u slobodan operativni prostor (gde se tempo napada može približiti brzini kretanja jedinice).

U okviru taktičkih jedinica. Zavisno od karaktera neprijateljeve odbrane, zemljišta i drugih uslova pod kojima se napad izvodi, oklopne jedinice u sastavu taktičkih jedinica mogu da se upotrebe za izvršenje različitih zadataka.

Ako se upotrebe za *neposrednu podršku pešadije*, udvostručavaju udarnu i vatrenu moć napadača na pravcu na kojem se upotrebljavaju i obezbeđuju odgovarajuću nadmoćnost kojom se umanjuje braniočeva prednost izražena u fortifikacijskom uređenju odbrane.

Iskustva iz II svetskog rata pokazuju da je kod broja blagovremeno organizovane neprijateljske odbrane bilo potrebno na pravcu glavnog udara 25—30, a pri probouju utvrđenih rejonu i više tenkova na kilometar fronta. Branilac je u odbrani imao grupisanije snage i sredstva, odbrambeni rejonu su se dodirivali, a tamo gde su postojali međuprostori su bili manji i kontrolisani efikasnom vatrom. Rezerve i drugi ešlonu raspoređivani su na manjim dubinama, pa su bila i manja odstojanja između rovova i položaja. Napad se izvodio metodičnije, a udaljavanje tenkova od pešadije (200—400 m) bilo je uslovljeno granicom efikasne vatre pešadijskog naoružanja kojom su štićeni od dejstva lovaca tenkova i drugih protivtenkovskih sredstava branioca. Noćni napadi izvođeni su sa ograničenim ciljem i najčešće se dnevni napad nije noću produžavao na veću dubinu. Noć je vrlo često korišćena za utvrđivanje postignutog uspeha, uvođenje drugih ešlonu i rezervi, pripremu i izdavanje dopunskih zadataka, dopunu sadejstva i sl. Zadatak divizija prvih ešlonu na pravcu glavnog udara najčešće se završavao proboujem glavnog odbrambenog pojasa dubine 5—6 km ili prodorom do prednjeg kraja drugog odbrambenog pojasa. Prodori na tim dubinama najčešće su planirani i ostvarivani u toku prvog dana, pri čemu je postizan prosečan tempo napada od 0,5 do 1 km na čas ili 10—15 km na dan.

Danas, kada su više nego dvostruko povećane širine i dubine odbrambenih rejonu i zona, povećani međuprostori između jedinica i odstojanja između položaja po dubini, a odbrana u celini postala »razređenija«, kada se upotrebom nuklearnih borbenih sredstava mogu izbaciti iz borbe pojedine otporne tačke a dejstvom avijacije, vazdušnih desanata i ubačenih ili ostavljenih snaga u pozadini sprečiti ili odložiti protivnapadi rezervi i kada se napad najčešće priprema u procesu prethodnih dejstava i izvodi danonoćno, postoji mogućnost da se ostvari i znatno veći tempo napada od onog u prošlom ratu. Veći uspeh u napadu (a time i povećani tempo) postiže se kad se, nakon upada u neprijateljevu odbranu, što potpunije koriste međuprostori i slaba mesta u odbrambenom rasporedu da bi se obuhvatom, makar i manjim snagama, napalo sa boka ili iz pozadine na pojedine otporne tačke, zatim kad tenkovi za neposrednu podršku, sa pešadijom u ulozi

desanta, energičnije i smelije nastupaju tamo gde su međuprostori između odbrambenih položaja povećani i teže da se što dublje uklone.

Ovim mogućnostima i taktičkim postupcima treba dodati da kvaliteta tenkova omogućava uspešno dejstvo noću, da se zbog povećanog akcionog radijusa ređe zadržavaju radi popune u borbi i da će se, prema postojećim načelnim normama, na pravcu glavnog udara naići na toliki broj vatrenih tačaka u odnosu na koje tenkovi za neposrednu podršku, zajedno sa pešadijom i sredstvima koja ih podržavaju, mogu da ostvare višestruku vatrenu nadmoćnost. Naravno, posebno značajna (i u taktičkim okvirima) biće nuklearna i avio podrška, naročito u uslovima ako je branilac ravnopravan u tenkovskim snagama, ako je izgradio snažan sistem zaprečavanja i sl.

Uzevši sve ovo u obzir, zatim predviđenu strukturu blagovremeno organizovane odbrane, kao i stečena iskustva sa praktičnih vežbi, moglo bi se doći do zaključka da bi na pravcu gde dejstvuju tenkovi u ulozu neposredne podrške prosečan tempo na manevarskom zemljištu mogao da bude i 1—1,5 km na čas ili 20—30 km na dan.¹

Na planinskom, kraškom, pošumljenom zemljištu i zimi, gde udarna, manevarska i vatrena moć tenkova manje dolazi do potpunijeg izražaja, njihovo povremeno angažovanje u zahvatu komunikacija i prolaznih pravaca manje će uticati na povećanje tempa napada pešadijskih jedinica.

Oklopne jedinice koje, zbog određenih uslova, budu zadržane u drugom borbenom ešelonu ili rezervi, najčešće će se upotrebiti za razvoj, proširenje i iskorišćavanje do tada postignutog uspeha prvog borbenog ešelona. Ako se obezbedi da se pojedini delovi ili oklopna jedinica u celini pri uvođenju u borbu upute obilaznim pravcima ka mestu gde ih branilac ne očekuje, a pogotovo ako se upute kroz brešu stvorenu nuklearnim udarom po ciljevima u dubini neprijateljske odbrane, onda se znatno brže može postići odlučujući rezultat značajan za opšti razvoj borbe i tempo napada.

Polazeći od toga da će branilac biti primoran da bliže rezerve angažuje protiv snaga prvog ešelona, oklopna jedinica, uvedena radi proširenja postignutog uspeha, može da u nebranjenom ili slabije branjenom prostoru između položaja branioca razvije visok tempo napada, koji se, zavisno od udaljenosti dubljih rezervi, može da približi srednjoj brzini kretanja van puteva (5—8 km/č).

Ukoliko se oklopne jedinice upotrebe za prodor kroz brešu stvorenu unapred planiranim nuklearnim udarima, one prostor zahvaćen nuklearnom eksplozijom savlađuju u raščlanjenim porcima, bez zadržavanja i obilaženjem zaostalih žarišta otpora, sa zadatkom da što pre izbiju na spoljnu granicu kontaminirane zone i spreče branioca da zatvori brešu. Od vremena provedenog na kontaminiranom zemljištu zavisi stepen kontaminacije ljudstva, pa će se ovaj prostor savlađivati što većom brzinom (po nekima će se, u proseku, kretati od 10 do 12 km/č.) Zavisno od jačine upotrebljenog nuklearnog projektila, zahvaćena zona biće dubine 4—5 km, što znači da se ovaj prostor može savladati za oko pola časa. Pored toga, uklinjavanjem se stvaraju povoljniji uslovi

¹ Ove norme date su više zbog poređenja sa ostvarivanim tempom u prošlom ratu, iako je i on, u različito vreme, u različitim uslovima i pri različitom odnosu snaga, bio vrlo promenljiv. Ovo vredi i za ostale norme, precizirane u napisu.

za obuhvat i obilazak snaga koje daju otpor jedinicama na frontu, a time, s jedne strane, i povoljniji uslovi za njihovo brže razbijanje i uništenje, a, s druge, za posredno povećanje tempa napada jedinica koje ne podržavaju tenkovi.

Kad oklopne jedinice *samostalno napadaju na određenom pravcu* na slabije organizovanu odbranu i na pogodnom zemljištu, one mogu da posredno obezbede viši tempo napada glavnih pešadijskih snaga, od kojih su prostorno odvojene, time što će koristiti učinke vlastitih nuklearnih udara po ciljevima na prednjem kraju odbrane i manevrom (obuhvatom i obilaskom) budu udarile u braniočev bok i pozadinu.

Visok tempo napada oklopnih jedinica biće ostvaren i kad su braniočevi položaji slabije fortifikacijski uređeni, kad mu je odbrana razređena, kad se postigne vatrena nadmoćnost, kad je mogućna primena odgovarajućeg manevra na izabranom pravcu, itd. Ovo utoliko više ukoliko su u oklopne jedinice u dovoljnoj i potrebnoj meri integrirani delovi drugih rodova, ukoliko postoje odgovarajuća tehnička sredstva za savlađivanje prepreka (tenkovi — čistači mina, mosni tenkovi i sl.²), što ih osamostaljuje i omogućuje da ostvare znatno veći tempo od onog koji će moći da ostvare pešadijske jedinice bez podrške tenkova. Ukoliko se, nakon što su savladane pt-prepreke, dejstvo oklopne jedinice usmeri pravcem na kojem je moguće izbeći brzu intervenciju braniočevih rezervi i pt-sredstava, onda se može ostvariti visok tempo napada. Uzevši u obzir i ostale tehničke mogućnosti (mosnim tenkovima brzo se savlađuju pt-rovovi, kanali, uže reke, a amfibijskim ili tenkovima osposobljenim za dejstvo ispod vode i oklopnim transporterima koji plove šire reke i kanali), postaje očigledno da je sa ovako kvalitativno izmenjenim odnosom u tehničkim sredstvima moguće ostvariti i drugačiji uticaj oklopnih jedinica na tempo napada od onog u prošlom ratu.

Polazeći od uslova pod kojima se oklopne jedinice upotrebljavaju za samostalan napad na određenom pravcu i od strukture braniočeve odbrane, dolazi se do zaključka da će one u ovakvom napadu (zavisno od kvaliteta artiljerijske, nuklearne i avijacijske podrške), prodirući kroz braniočevu odbranu, povremeno u borbenom, a povremeno u evolucionom i raščlanjenom poretku, moći da na dubini rasporeda taktičkih jedinica branioca ostvaruju prosečan tempo od 3 do 4 km na čas. Takav prodor ima posredan uticaj na povećanje tempa napada pešadijskih jedinica na čijim pravcima ne napadaju tenkovi. U suštini, ovde se manevrom i dubljim prodorom oklopne jedinice obezbeđuje visok tempo napada združene taktičke jedinice u celini.

U okviru operativnih jedinica. Mesto i uloga oklopnih jedinica u operativnom poretku zavisi od cilja i zamaha operacije. Osnovni im je

² Na primer, grupi od 12 ljudi potrebno je 3—4 časa da bi ručno izradila prolaz širine od 5—6 m u protivtenkovskom minskom polju dubine 100 m, a ako se radi eksplozivom, grupi od 10 ljudi, na istoj dubini potrebno je 1,5—2 č za prolaz širine 8 m. (Sem toga, ovo ljudstvo treba zaštititi vatrom, što uslovljava da se napad zaustavi i omogućiti braniocu da pregrupisavanjem snaga ili dovođenjem rezervi i pt-sredstava iz dubine, spreči prodor tenkova.) Tenkovi — čistači mina prave prolaz u minskom polju dubine 100 m za 2—3 minuta, pod uslovom da se kreću brzinom od 2 do 3 km na čas. Ovim se napad znatno ubrzava i sprečava braniočev manevar po frontu.

zadatak da razvijaju i proširuju uspeh, a mogu se uspešno upotrebiti za napad na odbranu organizovanu na brzu ruku i, uz nuklearnu podršku, na pravovremeno organizovanu odbranu. Zavisno od namene, u početnim dejstvima mogu biti u sastavu jednog od ešelona ili rezerve.

Već je naglašeno da su danas, u savremenim armijama, oklopne jedinice brojne i u mogućnosti da napadaju u širim zonama i na većim dubinama; otuda predstavljaju osnovnu manevarsku snagu operativnih jedinica.

Upotrebljene za razvijanje i proširenje postignutog uspeha na zemljištu prohodnom za tenkove, a naročito u uslovima kad je braničeva odbrana razbijena i taktički nepovezana, u mogućnosti su da nadržanjem u slobodan operativni prostor tempo napada približe brzini kretanja van puteva.

Za većinu savremenih tenkova predviđa se da na manevarskom i ravničastom zemljištu i dužem kretanju postižu danju, van puteva, prosečnu brzinu 6—8 km na čas, računajući da je posadama zemljište nepoznato i da se povremeno nailazi na razne veće ili manje prirodne i veštačke prepreke. Ako se pretpostavi da će se i u tom prostoru (što je izvesno) nailaziti na mestimičan povremen jači ili slabiji otpor snaga po dubini, za čije savlađivanje, obilaženje ili blokiranje treba razvijati odgovarajuće snage, tempo prodiranja će biti svakako manji od predviđene brzine kretanja. Ako bi se pošlo od ovako formulisane norme, moglo bi se doći do zaključka da bi, u uslovima razvijanja uspeha u slobodnom operativnom prostoru na ravničastom i manevarskom zemljištu, u neprekidnom dejstvu danju i noću, prosečan tempo napada oklopnih jedinica mogao biti prvog dana 80—100 km. Nesumnjivo, jedan od presudnih uticaja na ovo ostvariće broj i snaga dodeljenih nuklearnih udara za podršku oklopnih jedinica, zatim efikasnost avijacijske podrške i prevlast u vazduhu, mogućnost upotrebe i jačina vazdušnog desanta ili dejstva jedinica u pozadini branioca, kao i pokretljivost pešadije koja nastupa za oklopnom jedinicom sa ciljem da obezbedi prodor.³ Istovremeno, presudan uticaj ostvariće i mogućnosti branioca u upotrebi nuklearnih sredstava, zaprečavanja i radiološke prepreke (prizemne nuklearne eksplozije ili atomske mine — fugase), koje mogu mnogo da uspore napad. Ukoliko se ispolje svi navedeni pozitivni, a isključe ili neutrališu negativni činioci i uticaji, navedeni tempo mogao bi biti ostvaren, a možda i premašen. U protivnom, bio bi znatno smanjen. Pored navedenih činilaca koji mogu presudno uticati da tempo napada bude već prvog dana znatno niži, na jače opadanje tempa napada narednih dana mogu da utiču zamor ljudstva i tehnike, potrebe da se popune i doture povećane potrebe u materijalnim sredstvima, ograničene propusne moći puteva, potrebe da se pročisti osvojeni prostor, i sl.

Ovakav zaključak dat je samo za dejstva na manevarskom, ravničastom i komunikativnom zemljištu i u povoljnijim atmosferskim prilikama, jer u takvim uslovima oklopne jedinice mogu najpotpunije da ispolje svoje mogućnosti, dok se u drugim uslovima, zavisno od konkretne situacije, njihove mogućnosti znatno, pa čak i višestruko smanjuju.

³ Ovakav prostor i ovakvi konkretni uslovi na našem području teško da bi bili ostvarljivi, bez obzira na teoretske mogućnosti i proračune, koji služe kao osnova mnogim stranim vojnim teoretičarima pri razmatranju ovog pitanja.

U napadu na odbranu organizovanu na brzu ruku, tempo napada u probou odbrane taktičkih jedinica bio bi isti kao i kod oklopnih jedinica u sastavu taktičkih jedinica pri napadu na samostalnom pravcu. Međutim, pošto se njihova dejstva izvode na većoj dubini i sa većom masom tehničkih sredstava, njihov se tempo, po probou taktičke odbrane, može približiti tempu u razvijanju i proširenju uspeha.

Kad se napada na branioca koji je odbranu organizovao na vreme, uz obostranu upotrebu nuklearnih sredstava, s tim što se pretpostavlja da bi i u njima napadač ostvario potrebnu premoć, verovatno bi se mogao postići tempo sličan u proseku onom kao i pri napadu na odbranu organizovanu na brzu ruku, tj. 3—4 km na čas.

Oklopne jedinice, kako one u sastavu taktičkih, tako i operativnih jedinica, bilo da dejstvuju u njihovom sklopu ili samostalno i prostorno odvojene, svojom vatrom, pokretljivošću i znatno većom otpornošću na savremena sredstva branioca, svojom pojavom i maksimalnim angažovanjem u borbi, omogućavaju da se težište dejstva u napadu brzo prenese na najslabija i najosetljivija mesta branioca i time stvore uslovi da se za kraće vreme ovlada većim i dubljim prostorom i obezbedi veći tempo napada u celini. Ovim se skraćuje vreme učestvovanja nezaštićenog ljudstva neposredno u borbi i znatno smanjuju njegovi gubici od neposrednog i posrednog dejstva nuklearnih sredstava.

Dubokim prodorom oklopnih jedinica i manevrom u dubljem operativnom prostoru ugrožava se pozadina branioca, narušava sistem komandovanja i snabdevanja i postiže da upornija odbrana jačih snaga na susednom delu fronta postane besciljna i branilac primora da, izbegavajući okruženje, pre vremena napusti položaje i zemljište na većoj dubini, koje bi inače, s obzirom na odnos snaga, mogao duže da brani. Ako se ovakav prodor kombinuje sa jačim vazдушnim desantom, jačom nuklearnom i avijacijskom podrškom, onda on može dati i znatno veće rezultate.

Na osnovu veličine i mogućnosti oklopnih jedinica, određuje se obim rezultata koje svojim dejstvom treba da ostvare. Obično se oklopnim jedinicama u sastavu operativnih jedinica daju dublji zadaci i, najčešće, kada se angažuju u sastavu prvog ešelona, na čitavoj dubini zadatka jedinice u čijem sastavu dejstvuju. I zone dejstva su im šire, kako bi imale veće mogućnosti za manevar i uklinjavanje tamo gde je neprijatelj slabiji.

Ti i takvi duboki prodori omogućavaju da se branilac primora na prevremeno povlačenje. Koristeći svoju pokretljivost, bilo u operativnim ili taktičkim razmerama, oklopne jedinice manevrom menjaju težište, stvaraju iznenađenje i dovode neprijatelja u nepovoljan položaj, čime posredno utiču na povećanje tempa napada združenih pešadijskih jedinica manje pokretljivosti i zaštićenosti na pravcima gde branilac ima uslova da se odsudnije brani.

Na kraju treba istaći da oklopne jedinice masovno upotrebljene na pogodnom zemljištu i u povoljnim vremenskim uslovima, čine dejstva pokretljivijim i omogućuju da se planirani zadaci izvršavaju brže i postignu veći rezultati za kraće vreme, što ujedno znači i da se povećava tempo napadnih dejstava.

Potpukovnik
Vujo VIDAKOVIĆ